

nih livada i pašnjaka. Koze su znale brojnošću nadmašiti ovce. Pčelarstvom se bavio relativno velik broj seljaka.

Ribarstvo je bilo dobro razvijeno uz pelješku obalu i na otocima. Hvatale su se srdele, tunje, palamide itd. Vlada je katkad određivala vrste mreža, pošte i vrijeme ribolova. Uzgajale su se i kamenice, oštrige, vadili koralji. Ribari su bili dobro opskrbljeni brodovima i opremom. Ulov je redovito obilat. Mnogo su bile tražene slane srdele s ovog područja. Veoma je značajna bila proizvodnja soli, koja se stalno povećavala.

Zaključuje da su nedovoljan rast poljoprivrede uzrokovali posjedovno-agrarni odnosi, sitne parcele, porezi, slaba kvaliteta tla i nepostojanje pravilne agrarne politike. Rasprava je obogaćena statističkim tablicama.

Ivo Perić, *O nastanku, ustrojstvu i djelovanju novčarskih zavoda u Dubrovniku u zadnjim decenijama pod austrijskom vlašću* (271—291). Novčarski su se zavodi utemeljivali (piše autor) kao posljedica i potreba privrednog razvoja i napretka u pomorstvu, trgovini i turizmu od kraja XIX stoljeća. Kronološkim redom prva je »Dubrovačka banka« (1901) pomogla obrtnicima i trgovcima. »Hrvatska vjeresijska banka« (1902) osnivala je podružnice u Zadru, Šibeniku i Splitu. 1911., fuzionirala se sa tršćanskom Jadranskom bankom i njenim podružnicama. »Srpska štedionica« (1902), »Hrvatska pučka štedionica« (1904), »Centralna kasa srpskih privrednih zadruga na primorju« (1904), »Srpska centralna banka za primorje« (1913). Njeni ulagači su bili pojedinci i banke iz Dalmacije i Bosne. U svemu djelovale su 3 banke i 3 štedionice.

Na kraju su dva prikaza publikacija I. Mitića i jedan J. Lučića.

Josip Lučić

PRILOZI POVIJESTI UMJETNOSTI U DALMACIJI 24, 1984, str. 166

Ovaj broj, kao i dosadašnji, donosi nove rezultate iz bogate dalmatinske umjetničke kulturne baštine.

Cvito Fisković, *Antička naseobina na Majsanu* (5—27). Još jednom se vraća na temu istraživanja Majsana. Pozornost usmjeruje na uvalu Lučiću. Povoljni prirodni uvjeti — izvor žive vode, plodno tlo — uzrokovali su da su tu ljudi prebivali od neolita, ostavivši dokaze u kamenom oružju i oruđu. Otada se nižu nalazi preko željeznog doba do ranog srednjeg vijeka. Zadržava se na naseobinskom sklopu, čiji su se temelji sačuvali do danas. To je jednostavna naseobina iz rimskog doba — utemeljena najkasnije početkom n. e. — s malim gospodarstvom i ranokršćanskom memorijom i grobljem (Starohrvatska prosvjeta III, sv. 11, 12). Stambeno-gospodarski sklop se proteže uzdužno od mora, jer mu je prilaz tako najpovoljniji. Otvorenost moru dokazuje pomorsko-ribarsku orijentaciju naseobine, pored one zemljoradničke. Autor pronalazi u uvali lukobran, »porporelu«, zatim dvorište s kuhinjom i kupaonicom. Izvan dvorišta su turnjačnice s poljoprivrednim spremištima, mlinovima za vino ili ulje, i kamenice. I danas postoji ribar-

ski naziv »Pod Turanj«, »Turanj«. Opisuje potom prostorije, nalaze amfora, zdjela, ručica, grlića, tanjura, opeka, staklenki, kopča, poganskog žrtvenika i drugo. Raspravu je popratio tlorisima i fotografijama.

Jasna Jeličić, *Ranokršćanski figuradni mozaik u Starom Gradu na Hvaru* (29—37). Riječ je o autoričinom nalazu kod današnje crkve Sv. Ivana: veća apsida jedne ranokršćanske crkve i piscina, krstionica. Dokaz je, da je tu bila ranokršćanska dvojna bazilika (*basilicae geminae*) na kojoj je izrasla današnja Sv. Ivana i ona koja je bila iznad otkrivene apsida. Na podu apsida je veoma kvalitetan mozaički medaljon u čijem središtu je kantharos s dvije golubice. Autorica vidi značenje tog dekorativnog motiva u ideji euharistije, s obzirom da se nalazi u glavnoj apsidi, u prostoru oltara. To je jedinstven slučaj u apsidama prezbiterija dalmatinskih bazilika. Datira ga u VI st.

Rajko Vujičić, *Freska s likom sv. Hristofora na pročelju crkve Sv. Ane u Kotoru* (39—44). Otkrivena je prigodom restauracije sakralnih spomenika poslije potresa 1979. Razabire se natpis »Hristovor«, zatim dijete (Isus) kojeg nosi u rukama, ratnička košulja i koplje. Autor nalazi sličnosti s njegovim likom u manastiru Lesnovo, ali i razlike. Smatra, da ga je naslikao slikar podrijetlom iz zetsko-zahumskog zaleđa u prv. pol. XIV st.

Ivo Petricioli, *Bilješka o Boninu u Šibeniku* (45—50). Dosadašnjim atribucijama tok kipara argumentirano dodaje kip sv. Mihovila Arhandela, zaštitnika srednjovjekovnog Šibenika, ugrađenog u preostali dio gradskih zidina.

Sofija Petricioli, *Hispano-maurska majolika iz Zadra* (52—71). U zadarskom Narodnom muzeju čuva se, možda, najvrednija zbirka kasnogičke i renesansne slikane keramike. Iz te bogate zbirke, autorica prvi put izvlači predmete španjolske keramike. Sustavno ih obrađuje i objavljuje katalog. Pošto je ukratko dala historijat proizvodnje, tehniku izrade, oblik i ornamentiranje, opisuje svaki primjerak: 3 tanjura, albarello, 7 zdjelica i nekoliko ulomaka zdjelica i podnih pločica.

Radovan Ivančević, *Odnos pročelja i prostora hvarske katedrale i problem stilske određenja* (73—98). Cilj mu je »interpretirati specifičnost odnosa pročelja hvarske katedrale i njene unutrašnjosti, na što do sada u literaturi nije bila obraćena pažnja... razmotrit ćemo i mogućnost trolisne fasade i sadašnje građevine... i mogućnost rekonstrukcije njene gotičke faze 15. stoljeća... i plauzibilnog objašnjenja spora između nadstojnika gradnje i graditelja« (74). Konstatira da »pročelje hvarske katedrale jedinstveno je u povijesti arhitekture tog tipa po odnosu prema crkvenom prostoru pred kojim je postavljen«, odnosno da »jedina je trobrodna crkva s trodjelno vertikalno raščlanjenim i trolisno završenim pročeljem podignutim samo pred srednjim brodom«. To znači, da trodjelna i trolisna fasada pokriva samo jedan srednji brod, a ne tri kako je uobičajeno. Pročelje i zvonik uvrštava u stilsku kategoriju: manirizam.

Što se tiče spora između predstojnika gradnje katedrale i projektanta-graditelja nove fasade N. Karlića, autor se domišlja da je mogao nastati zbog neke nepravilnosti u predračunu mjera projekta, i to: odnosa širine nove fasade prema širini srednjeg broda i odnos fasade prema trobrodnom prostoru. Očito je, naime, da je fasada šira 2 i pol metra od srednjeg broda, i da ne obuhvaća tri broda, nego jedan. Širenju pročelja na sjever smetao je zvo-

nik. Predstojnici su, pretpostavlja autor, željeli da se zvonik »markira« fasadom, ali se to nije izvelo. Morali su se zadovoljiti činjenicom da fasada neće pokrivati sva tri crkvena broda, nego samo srednji. Tako je hvarska katedrala »postala i ostala jedinstven primjer trolisnog pročelja suženog i kulisno postavljenog samo pred srednji brod trobrodnog crkvenog prostora« (88). Konačno kaže, da je unutrašnji trobrodni prostor bio dovršen pol. XV st. Uništen je prilikom barokne predgradnje u XVII st. Pretpostavlja da je katedrala XV st. bila kraća od barokne za dužinu sadašnjeg traveja i zvonika katedrale. U zaključku priznaje da su njegove misli »samo hipoteze na temelju analize samog spomenika« (94).

Kruno Prijatelj, *Omiške oltarske pale oko Palme Mlađeg* (99—123). Njegovo (a i Gamulinovo) mišljenje, da je pala »Silazak sv. Duha« iz početka XVII st. dobilo je potvrdu u novijim rezultatima talijanske znanstvenice S. Mason Rinaldi, koja je datira oko 1605—1610. Slično je i s palom »Gospa od Ružarija...« Mattea Ingolija. Prvi put, zatim, znanstveno obrađuje treću palu »Kamenovanje sv. Stjepana...«. Pripisuje je radu Palme Mlađega i njegova suradnika. Uspoređuje je sa slikama istog slikara u Cividaleu i British Museumu ističući razlike i sličnosti. Datira je nakon 1606. Na isti način tumači i četvrtu omišku palu »Bogorodica s Djetetom...«. Odlučuje se da je pripiše Palminom sljedbeniku Mateju Ponzoniju-Pončunu, idatira oko 1630.

Cvito Fisković, *Pet ikona na staklu iz Dalmacije* (125—138). Ta vrsta baštine nije se temeljito obrađivala, niti su ikone dovoljno spominjane u literaturi. Iz niza primjeraka, autor se odlučuje detaljnije prikazati 5 ikona na staklu: iz Fiskovićeve kuće u Orebićima, zbirke M. Slade Šilovića u Trogiru, Galerije umjetnina u Splitu, zbirke Lea Omana u Splitu (kopija), i iz Orebića. Tvrdi da nemaju osobitu umjetničku vrijednost, ali ih treba sačuvati zbog lomnosti stakla i tempere koja se ljušti. Potječu iz XVIII i XIX st.

Grgo Gamulin, *Nepoznati ciklus Antonija Balestre* (139—150). Upoznaje s osam ovala ovog slikara na koje je naišao u Velom Lošinju, u koru i sakristiji Sv. Marije od Anđela. Cilj je upozoriti na njihovo postojanje. Opisuje sadržaj ovala.

Davor Domanić, *Slika Giuseppea Zaisa na Braču* (151—156). Izvještava o pronalasku te slike u Bobovišću kod obitelji Gligo. Analizira je i ukazuje na njenu vrijednost.

Zoraida Demori Staničić, *Slika Antonija Zucchija u Komiži na Visu* (157—166). Pošto je opširnije iznijela njegov život, opisuje palu sv. Ane. Zaključuje da nema posebnih kvaliteta, ali da izražava priličnu slikarsku vještinu.

Josip Lučić

SVEUČILISTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 18

ZAGREB

1985.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 600 din

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 18

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Ivan Tolj

Korektor i tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

AGIČIĆ Damir, student, Filozofski fakultet Zagreb
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
BOBAN dr Ljubo, Filozofski fakultet Zagreb
BUDAK mr Neven, Filozofski fakultet Zagreb
BUŽIĆ-BOŽANČIĆ dr Danica, Poljana kralja Tomislava 3, Split
ĐURIĆ Vesna, student, Filozofski fakultet Zagreb
FILIPOVIĆ Klara, Šestinski vijenac 22, Zagreb
GOLDSTEIN mr Ivo, Filozofski fakultet Zagreb
GROSS dr Mirjana, Britanski trg 12, Zagreb
KARDUM mr Livia, Fakultet političkih nauka Zagreb
KLOPČIĆ Franc, Linhartova 62, Ljubljana
KUDELJIĆ Zlatko, Turinina 4, Zagreb
LUČIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
MIJATOVIĆ Anđelko, P. Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb
MIROŠEVIĆ mr Franko, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SRH, Zagreb
NIKOLANCI Mladen, B. Ivanovića 10, Split
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1, Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
PEKIĆ mr Milenko, Naučna biblioteka, Zadar
PERIČIĆ dr Šime, Zavod JAZU, Obala oktobarske revolucije 8, Zadar
PRELENDER Ivica, Iza Roka 1, Dubrovnik
STANČIĆ dr Nikša, Filozofski fakultet Zagreb
STRČIĆ dr Mirjana, Kumičićeva 42, Rijeka
STRČIĆ Petar, Arhiv Hrvatske, Zagreb
STUBLIĆ Zlatko, Vlašićka 12, Zagreb
ŠANTEK Darko, Trnac 29, Zagreb
ŠVAB mr Mladen, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb
TARADŽIĆ Branka, student, Filozofski fakultet Zagreb
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1 Zagreb
ZORIĆ Damir, Salopekova 18, Zagreb